

Anbefalinger fra rådgivnings- gruppen til revitalisering af faget kristendoms- kundskab i grundskolen

2023

Anbefalinger fra rådgivnings- gruppen til revitalisering af faget kristendoms- kundskab i grundskolen

2023

Forord

Grundlaget for arbejdet i rådgivningsgruppen har været det kommissorium for revitalisering af skolens religionsundervisning, som forhenværende undervisningsminister Merete Riisager udarbejdede kort før folketingsvalget i juni 2019 (jf. bilag 1). Efter valget, som affødte en ny regering, fandt den nuværende undervisningsminister Pernille Rosenkrantz-Theil ikke, at den nedsatte arbejdsgruppe kunne bidrage med forslag, som kunne få politiske konsekvenser, hvorfor hun nedlagde gruppen ½ år inde i sin regeringsperiode.

Hen over foråret 2020 fik et par af gruppens medlemmer en henvendelse fra udviklingsdirektør i SamFonden Jesper Oehlenschläger, som forhørte sig om interessen for at gennemføre det planlagte arbejde, hvis der kunne findes finansiering hertil. En forespørgsel blandt gruppens medlemmer viste, at syv ud af ni var villige til indgå i arbejdet på de skitserede vilkår, mens de to sidste undlod at respondere (jf. bilag 2). Derfor blev der fra gruppens side fremsendt en ansøgning til SamFonden om økonomisk tilskud, som blev imødekommet.

Gruppen har fra sommeren 2021 til sommeren 2022 holdt en række møder, og anbefalingerne er resultatet af gruppens drøftelser.

Den politiske udfordring til rådgivningsgruppen

Et af kommissoriets centrale spørgsmål er, hvordan faget kristendomskundskab kan bidrage til løsningen af nogle af de problemer, børn og unge står overfor i dag. Det drejer sig om fornemmelsen af sårbarhed, manglende orientering i tilværelsen, ensomhed, identitetsproblemer og rodløshed.

Der er fra Sundhedsministeriets side og blandt læger, psykologer og rådgivningstjenester bred enighed om, at unge mellem 15-24 har mere ondt i livet end tidligere. Der er mange

unge, der har det svært og følgelig har brug for hjælp.

Tidlige indsatser i folkeskolen er almindelige ift. faglige udfordringer med dansk og matematik, og derfor er det et helt nærliggende og reelt ønske, at folkeskolen også gennem en tidlig indsats i fagenes indhold kan arbejde med ovennævnte psykologiske udfordringer. Faget kristendomskundskab kan ikke løse disse alene, men det giver mening at fremkomme med et bud på, hvordan fagets dannespotentialer yderligere kan udfoldes under stadig hensyntagen til samtidens presserende problemer.

For at lykkes med, at danske børn vokser op og bliver livsduelige, selvstændige og ansvarlige mennesker, er det vigtigt med en folkeskole af høj kvalitet, hvor alle fag bidrager med deres respektive dannesperspektiver. Skolen har en vigtig opgave i at give eleverne mulighed for at forholde sig til deres egen tilværelse og klæde dem på til at forstå den verden, de lever i. I den sammenhæng er det bl.a. afgørende, at eleverne bliver fortrolige med betydningen af at leve i en kultur præget af evangelisk-luthersk kristendom.

Religionsundervisningen har stor betydning for folkeskolens dannesopgave. Den kan bibringe eleverne vigtige eksistentielle, etiske og religiøse perspektiver på forståelsen af sig selv og egne muligheder. Fagets indhold kan også give indsigt i den fælles kulturarv og hjælpe eleverne med at blive klogere på samfundet og livets udfordringer.

De seneste års øgede fokus på børns og unges psykiske mistrivsel kalder på en åndelig-eksistentiel dannelse, som bl.a. formidles gennem religionsfagets faglighed. Den kan styrke eleverne i deres evne til at leve med og på trods af tilværelsens lidelsesfyldte vilkår. Død, sygdom og smerte har alle dage været en del af menneskets kamp for livet, men den senmoderne tilværelse er, som kommissoriet påpeger, i stigende grad præget af rodløshed, identitetsforvirring, orienteringsløshed og sårbarhed. De følgende anbefalinger indgår som en del af et kvalificeret forsøg på at møde disse udfordringer.

Indhold

Aktuel status for religionsundervisningen 10

Rådgivningsgruppens anbefalinger 14

Motivering af de enkelte anbefalinger 16

Religiøs læsefærdighed ('religious literacy') 17

Elevernes åndelige udvikling 20

Den religiøse dimension 23

Livsfilosofi og filosofi med børn 27

Forskning i religionspædagogik og -didaktik 29

Bilag 30

Det oprindelige kommissorium 31

Rådgivningsgruppens medlemmer 35

Litteraturliste 36

Aktuel status for religions- under- visningen

Religionsfaget, som det aktuelt tager sig ud, fik sin form i forlængelse af revisionen af skoleloven tilbage i 1993. Her blev de to centrale begreber om den religiøse dimension i tilværelsen og livsfilosofien gjort til omdrejningspunkter for undervisningen, og stofmængden blev udvidet til også at omfatte de ikke-kristne religioner og livsopfattelser. Fra tidligere at have været et mere snævert kristendomsfag gik udviklingen i retning af et bredere religionsfag. Derudover blev fagets indhold organiseret i fem kundskabs- og færdighedsområder, der siden er reduceret til fire: Livsfilosofi og etik; Bibelske fortællinger; Kristendom samt Ikke-kristne religioner og livsopfattelser.

Bortset fra indførelsen af en afgangsprøve i faget fra og med 2007 har de formelle ændringer i faget siden 1993 været ganske beskedne. Det har debatten om de to centrale begreber i de faglige miljøer til gengæld ikke. Positionerne strækker sig fra, at en udfoldelse af intentionerne med de to begreber er den bedste måde, hvorpå religionsfaget kan opfylde sin rolle i skolens samlede undervisning, til i den anden ende at opfatte begreberne som værende direkte ufaglige. Den sidste positions synspunkt er undervejs i rådgivningsgruppens arbejde tydeligst kommet til udtryk med udgivelsen af Det alternative faghæfte på forlaget Unge Pædagoger.

I arbejdsgruppen har vi snarere været af den opfattelse, at den stort set helt fraværende fagdidaktiske forskning i Danmark har været den mest afgørende faktor i forhold til den manglende udvikling og implementering af de to begreber i skolens undervisning. Derfor peges der i anbefalingerne også på en yderligere udfoldelse heraf – fx gennem forskning og udviklingsarbejde.

I rådgivningsgruppen har vi overordnet set ikke opfattet det som vores opgave at komme med færdige svar på kommissoriets udfordringer, som kalder på et langt dybere udred-

ningsarbejde og en langt bredere faglig og folkelig debat, end et sådant rådgivningsarbejde kan håndtere.

Derfor er rådgivningsgruppens anbefalinger at opfatte som påpegninger af emner for indsatsområder, som der med fordel vil kunne arbejdes videre med i relation til en udvikling af skolens religionsundervisning. En række anbefalinger, som vi i første omgang håber, at man forskellige steder i de faglige miljøer fra grundskole over læreruddannelserne til universiteterne vil tage op til diskussion, undersøgelse og udvikling til gavn for faget, skolen og samfundet.

Rådgivnings- gruppens anbefalinger

Rådgivningsgruppen har inden for rammerne af kommissoriet følgende anbefalinger til en revitalisering af faget kristendomskundskab og til undervisningen heri. De enkelte anbefalinger motiveres efterfølgende hver for sig.

Det anbefales:

- 1 At begrebet religiøs læsefærdighed ('religious literacy') indføres som forståelsesramme for skolens religionsundervisning.
- 2 At der følges op på Folkeskolelovens bemærkninger fra 1993 om elevernes åndelige udvikling og i forlængelse heraf indkredses, hvad dette aspekt dækker over, og hvordan der kan arbejdes med dette i undervisningen.
- 3 At bevidstheden om fænomenet den religiøse dimension, som spiller en afgørende rolle i Fælles Mål, kvalificeres fagligt.
- 4 At begrebet livsfilosofi kvalificeres fagligt og udvikles didaktisk med henblik på, at eleverne lærer at indgå i spørgsmålsfællesskaber og filosoferende samtaler.
- 5 At der efter mange års fravær heraf fra centralt hold iværksættes en mere systematisk dansk forskning i religionspædagogik og -didaktik.

Motivering af de enkelte anbefalinger

Religiøs læsefærdighed ('religious literacy')

Det er blevet sagt, at det er et stort samfundsproblem, at vi er blevet religiøse analfabeter. Vi forstår ikke religion, og derfor forstår vi ikke den afgørende betydning, religion har for politik, etik og kultur. I religionsdidaktikken er man derfor begyndt at tale om et behov for religious literacy. Udtrykket er svært at oversætte til dansk, men kunne oversættes til religiøs læsefærdighed, hvis man forstår læsefærdighed i meget bred forstand som evnen til at forstå, aflæse og interagere med religion.

Man kunne med fordel indføre religious literacy som forståelsesramme for skolens religionsundervisning, fordi begrebet peger på, hvordan en specifikt styrket religionsfaglighed også bidrager til højnelse af den almene dannelse, herunder elevens åndelige udvikling og evne til at indgå i konstruktive meningsudvekslinger som en oplyst verdensborger.

Sociologen Diane Moore har formuleret en definition af religious literacy, som anvendes af American Academy of Religion. I en forkortet oversættelse siger den, at "religiøs læsefærdighed indebærer evnen til at erkende og analysere de fundamentale skæringspunkter mellem religion og det sociale, politiske og kulturelle liv. En person, der besidder religiøs læsefærdighed, vil ikke kun have en basal viden om verdensreligionernes tekster, tro og praksis i fortid og nutid, men også være i stand til at erkende og udforske den religiøse dimension i politiske, sociale og kulturelle udtryk."

Religion er ikke kun et vigtigt historisk fænomen, eleverne skal kende til. Religion er også en levende nutidig virkelighed, som de præges af og bliver konfronteret med uanset deres eget religiøse ståsted eller mangel på samme. Religion er globalt set ikke kun en privatsag, som vi er blevet vant til at tænke i vestens senmoderne kultur. Religion er en afgørende social og kulturel faktor. Derfor skal skolens religionsunder-

visning også sigte mod, at eleverne tilegner sig koderne for interaktion på tværs af religiøse skel. Dertil kræves selvfølgelig viden om religion, men også øvelse i at forstå, samtale med og lære af hinanden. De to perspektiver: det alment dannende og det faglige skulle gerne gensidigt styrke hinanden og dermed bidrage til den demokratiske dannelse, som er hovedsigtet med hele skolens virke.

Ligesom det ikke er muligt at lære at læse og skrive uden at lære et bestemt sprog, er det heller ikke muligt at opnå religiøs læsefærdighed uden at lære om faglige begreber og specifikke religioner. Det giver derfor mening, at religionsundervisningen kvantitativt tilgodeser den religion, der historisk har haft størst betydning og aktuelt har størst tilslutning, dvs. den evangelisk-lutherske kristendom. Men uden viden om andre religioner kan der ikke opbygges en evne til at opdage den religiøse dimensions betydning for individ og samfund samt indgå i frugtbar interaktion med mennesker fra andre traditioner, som i stigende grad præger vores samfund og den politisk-kulturelle dagsorden.

Man skal ikke kun lære at forholde sig til religion og livsanskuelse som noget, andre har, men også som noget, der præger en selv. Man skal lære at forstå, hvorfor religion har afgørende betydning for samfundets og den enkeltes åndelige udvikling og forholde sig til religion på en dannet og myndig måde. Dette ligger implicit i formålsparagraffens formulering om at blive fortrolige med dansk kultur og få forståelse for andre, og det indebærer i relation til religionsundervisningen at kunne se forskelle og ligheder mellem religioner og andre livsopfattelser og forholde sig kritisk til dem. Men det indebærer også forståelse for menneskets grænsevilkår og evne til at reflektere over 'de store spørgsmål'. Man skal altså ikke kun lære om, men også af religion, for religioner har afgørende betydning for menneskets forhold til sine grænsevilkår og svarene på de grundlæggende spørgsmål i tilværelsen. Derfor kræver religionsfaget både, at man lærer af de store verdensreligioners fortællinger, herunder i Danmark især de bibelske fortællinger, men også, at man lærer at tale et 'livsfilosofisk' sprog.

Med begrebet religious literacy som forståelsesramme

kan det peges på, at en styrket religionsfaglighed også kan være en styrkelse af elevens alsidige udvikling. Ligesom musik særligt styrker den musiske udvikling og idrætten den kropslige, kan kristendomskundskab være et af de fag, hvor der sættes eksplicit fokus på elevens åndelige udvikling, selvom også andre fag bidrager hertil.

Elevernes åndelige udvikling

I forbindelse med skolelovsrevisionen i 1993 blev skolens arbejde med elevernes alsidige udvikling i såvel de generelle bemærkninger til loven som i de særlige bemærkninger til formålsparagraffen bestemt til at omfatte følgende udviklingsområder: den intellektuelle, den sociale, den følelsesmæssige, den fysiske, den åndelige, den musiske og udviklingen af værdier og holdninger (den etiske).

Citater fra de særlige bemærkninger til skolens formålsparagraf og fra de almindelige bemærkninger til loven:

“Den enkelte elevs alsidige, personlige udvikling indbefatter både åndelig, intellektuel, musisk, fysisk og social udvikling.”

“Alle elever skal have mulighed for at arbejde med væsentlige sider af det planlagte indhold, og læreren skal sikre, at alle elever stilles over for nye udfordringer, både intellektuelt, følelsesmæssigt, socialt og med hensyn til opbygning af værdier og holdninger.”

Formuleringerne er fortsat juridisk gældende, fordi intentionerne med skolens virke ikke er ændret med de justeringer af formålsformuleringerne, der siden er foretaget, men arbejdet med elevernes åndelige udvikling er det eneste af de syv udviklingspotentialer, som Undervisningsministeriet ikke siden har taget initiativer til konkrete udmøntninger af. Faktisk er det snarere gået sådan, at ministeriet har udgrænset perspektivet om en åndelig udvikling hos eleverne. I hvert fald indgik det ikke i ministeriets Faghæfte 47 om elevernes alsidige udvikling fra 2009, som dog siden er udgået, og ej heller i den Rapport om elevens alsidige udvikling, som konsulentfirmaet Rambøll Management sammen med andre har udarbejdet til Under-

visningsministeriet, og som aktuelt ligger på ministeriets portal EMU.

Omkring ministeriets initiativer i relation til de seks øvrige udviklingsområder, gælder det:

- At det praktisk-musiske aspekt i skolens undervisning allerede med lovrevisionen i '93 blev gjort tværgående, så det skulle integreres i alle fag, og der blev fra ministerielt hold nedsat et musisk udvalg, som siden har barslet med seks publikationer og ti bud til understøttelse af elevernes musiske udvikling.
- At der i forlængelse af de danske elevs ringe resultater i læsning og matematik i de komparative internationale undersøgelser, som Undervisningsministeriet lod Danmark deltage i fra begyndelsen af '90-erne, med Klare Mål fra overgangen til år 2000 blev sat fokus på fagligheden til understøttelse af den intellektuelle udvikling.
- At der med og i forlængelse af skolelovsrevisionen blev iværksat en række initiativer til understøttelse af de øvrige udviklingspotentialer. Af eksempler kan nævnes:
  - Opfordringen til landets kommuner om at gennemføre trivselsmålinger til afdækning af elevernes følelsesmæssige, sociale og faglige udvikling. Disse målinger blev fra og med 2018/19 gjort obligatoriske.
  - Indførelsen af 45 minutters obligatorisk daglig bevægelse i løbet af en skoledag til understøttelse af den fysiske udvikling med samt fremme af koncentration og hukommelse.
  - Etableringen af en demokratiplatform på EMU til understøttelse af elevernes etiske og sociale udvikling samt til modvirkning af religiøs radikalisering.

Måske forsømmeligheden i forhold til en indkredsning af, hvad elevernes åndelige udvikling dækker over, samt en konkretisering af, hvordan der i skolen kan arbejdes med denne del af elevernes alsidige udvikling, har været medvirkende årsag til den stigende mistrivsel blandt børn og unge i skolealderen, som trivselsmålingerne i stigende grad viser, og til den kraftigt forøgede brug af psykofarmaka til børn helt ned i 10 årsalderen, som er pågået over de seneste 25 år?

Det er en mistanke, der understøttes ved læsningen af den engelske religionspædagog Michael Grimmitts påstand om, at hovedparten af de handlinger, et menneske udfører gennem livet, baserer sig på trosvalg, og at undervisning og opdragelse derfor i høj grad handler om at lære de opvoksende generationer at håndtere denne fundamentale usikkerhed i tilværelsen. Samme tanke kan man let få ved at læse den tyske sociolog Hartmut Rosas teori om det ukontrollerbare i tilværelsen, som netop er et opgør med modernitetens illusion om menneskets evne til have indsigt i og magt over alt, og som alternativ anbefaler, at man lærer at give sig hen til livet og finde sig til rette med de vilkår for tilværelsen, som man alligevel ikke kan ændre på, og bruger sin energi på dem, man kan forbedre. At fordre det, forudsætter imidlertid, at man som minimum har sprog for det åndelige i tilværelsen.

Den religiøse dimension

I fagformålet for grundskolens religionsfag hedder det indledningsvist:

”Eleverne skal i faget kristendomskundskab tilegne sig viden og færdigheder, der gør dem i stand til at forstå og forholde sig til den religiøse dimensions betydning for livsopfattelsen hos det enkelte menneske og dets forhold til andre.”

Centralt i formuleringen står begrebet om ”den religiøse dimension”. Det blev introduceret til skolens religionsfaglige ramme i 1995. Begrebet har stærke forståelsesmæssige og didaktiske potentialer, som det er værd at aktualisere i relation til en revitalisering af faget. Med sin placering optræder begrebet som en naturlig forudsætning for bestræbelsen på at give eleverne en praktisk anvendelig religiøs læsefærdighed. Herved sættes eleverne i stand til at identificere og forholde sig undersøgende til de religiøse aspekter af menneskets tilværelse, både som de fremstår i kulturelle og institutionelle sammenhænge (f.eks. i kirker og moskeer, i rituelle sammenhænge), og som de manifesterer sig i menneskers almene liv.

Som det er brugt i formålsbestemmelsen for kristendomskundskab, tager begrebet om den religiøse dimension afsæt i den omstændighed, at ethvert menneskes liv analytisk set kan beskrives og forstås i relation til flere dimensioner. Hvor mange og hvilke dimensioner, man ønsker at differentiere imellem, kan afhænge af hvilken (religions-)videnskabelig faglighed, man lægger til grund. Uafhængigt af faglig tilgang kan man imidlertid pege på en elementær distinktion mellem to dimensioner, som på det mest grundlæggende niveau kendetegner den menneskelige tilværelse. Når den religiøse dimension nævnes i formålet, implicerer det således, uden

at det fremgår eksplicit, at man også kan tale om det, man kunne kalde en videnskabelig dimension i tilværelsen.

Hos den tysk-amerikanske filosof og teolog Paul Tillich ser man, at disse to dimensioner – den religiøse og den videnskabelige – forholder sig komplementært til hinanden, og som begrebsmæssige orienteringer giver de i første omgang religionslæreren et værktøj til at skelne mellem forskellige typer af spørgsmål, som mennesket stiller til sin verden og tilværelse.

Den religiøse dimension vender sig i udgangspunktet mod det, man kunne kalde: "de ubetingede spørgsmål". Som betegnelsen antyder, er disse karakteriserede ved, at alle mennesker forholder sig til dem. De er med andre ord ikke betingede af mere eller mindre tilfældige vilkår såsom f.eks.: hvor man er født, hvilket køn eller race man har, hvilken uddannelse man har, eller hvilken arbejdsfunktion man varetager; hvilken religiøs eller sekulær tradition man er opvokset i osv. De ubetingede spørgsmål adresserer overordnet set de almene spørgsmål om meningen i livet eller med andre ord: spørgsmålene om, hvorledes mennesket skal leve sit liv, og hvorledes disse manifesterer sig i handling.

Begrebet om den videnskabelige dimension hjælper nu med at identificere en anden type af spørgsmål, mennesket kan stille sig: "de betingede spørgsmål". Disse knytter sig f.eks. til videnskaberne forskellige discipliner, men formuleres også i sammenhæng med dagligdags gøremål. Hvad enten de nu fremtræder under videnskabens behandling eller i menneskers almindelige virke, er spørgsmålene afhængige af, hvilket specifikt mål den enkelte videnskab eller det enkelte individ har. Eksempler på sådanne spørgsmål kunne være: hvor stor brudstyrke har stål, hvorledes gennemfører man mest effektivt det operative indgreb i forbindelse med en abort, ad hvilken vej kommer man hurtigst fra Århus til København i bil, hvor ligger den franske hovedstad, hvor mange tilslutter sig den romersk-katolske tro i Nordeuropa?

De to dimensioner fremstiller på overskuelig vis, at mennesket tyder sin tilværelse fra forskellige sider, og at disse ikke udelukker, men supplerer hinanden. I fællesskab tillader de en ikke-fundamentalistisk tilgang til undervisningen, hvor

den menneskelige eksistens' sammensatte karakter fastholdes, samtidig med at et kritisk perspektiv konstant er muliggjort – hvad enten det er eksistentielt eller videnskabeligt motiveret.

Dimensionerne kan endvidere orientere eleverne mod forståelsen af begrebsdomæner, der betoner, at mennesket både forholder sig til sin tilværelse som et handlende subjekt og som et objekt for beskrivelse. Figurativt kan man vise disse i relation til andre begreber, som peger på forskelle mellem den subjektive og den objektive betragtningsmåde:

Den religiøse dimension

- Handling
- Subjektivitet
- 1. persons perspektiv
- Det personligt engagerede tematiseret f.eks. i religion, kunst, litteratur og etik, som handling.
- **Grundformer:** fortællingen og dramaet
- Visdom, tro og overbevisning
- Det ukontrollerbare
- At lære af religion/etik/litteratur/kunst

Den videnskabelige dimension

- Beskrivelse
- Objektivitet
- 3. persons perspektiv
- Det personligt distancerede tematiseret f.eks. i videnskaberne udforskning af verden.
- **Grundformer:** teorien og rapporten
- Viden, bevis og sandsynlighed
- Det kontrollerbare
- At lære om religion/etik/litteratur/kunst

Den flerdimensionelle differentiering udgør således en forudsætning for og medvirker til en fortsat oplysende og frugtbar samtale både mellem religioner indbyrdes og mellem religiøse og ikke-religiøse livsanskuelser. Dannelsehorisonten forbliver hermed både dyb og bred, idet religionsfaget på sekulariseringens præmisser både har sans for elevernes engagement i og distance til de fagligt set relevante eksisten-

tielle spørgsmål og kulturelle udtryksformer.

Man kan også i den forbindelse nævne den tyske sociolog Hartmut Rosa, som peger på, at det moderne menneske i stigende grad ser sig fanget i en konflikt mellem kontrollerbare og ukontrollerbare sider af tilværelsen. Hans analyser viser, at forsøget på at beherske tilværelsen teknologisk, økonomisk, politisk og individuelt medfører, at verden på paradoksalt og gådefuld vis trækker sig tilbage i stum meningsløshed. Dette manifesterer sig bl.a. i unge menneskers angst, psykiske udmattelse og fornemmelse af meningstab.

Når Rosa taler om, at verden i den fremherskende beherskelsestrang fremstår gold og fjendtlig, betoner han i realiteten, hvor afgørende det er at have forståelse for betydningen af den religiøse dimension. Det er fra dette perspektiv, at mennesket historisk og aktuelt har forholdt sig bevidst og forsonende til de ukontrollerbare sider ved menneskelivet. Et moderne kundskabsmeddelende religionsfag skal tematisere disse forhold og således være med til at forberede eleverne på livet i en verden, som ikke bare står til vores rådighed, men som vi også må inkludere os på og drage omsorg for.

Livsfilosofi og filosofi med børn

“Livsfilosofi og etik” er et af de fire kompetenceområder i faget kristendomskundskab. Danmark er et sekulariseret samfund, hvor mange elever ikke umiddelbart tænker religiøst i deres tilgang til livsspørgsmål og etik. Ser man religionsfaget som et kultur- og livsundervisningsfag, der skal indføre eleverne i de værdier og traditioner, som vores samfund bygger på, må man nødvendigvis kende til det moderne samfunds værdier. Rødderne til disse findes såvel i den jødisk-kristne (og evangelisk-lutherske) tradition som i den oplysningsfilosofiske, som går tilbage til de gamle grækere. Således kan faget bidrage til “elevernes eksistentielle, kulturelle og samfundsmæssige dannelse”.

En faglig styrkelse af området “etik” er der allerede antydninger af i den seneste revision af Fælles Mål, som omtaler etiske principper som “Den gyldne regel, pligt- og konsekvensetik, nærhedsetik, dydsetik og naturetik.”

Ligeledes foreslås det, at man styrker begrebet “livsfilosofi” ved at forstå begrebet som filosofi med etisk og eksistentiel relevans for eleverne. Man kan også kalde det en “refleksion over livsanskuelser”. Denne forståelse muliggør, i højere grad end tilfældet er nu, inddragelse af fagfilosoffer, når disse kan udfordre og hjælpe eleverne i deres eksistentielle overvejelser. Nogle af filosofiens discipliner vil naturligt få mere vægt end andre, fx etikken og de elementer af filosofernes tanker, som handler om eksistenstolkninger, menneskesyn og mening med tilværelsen samt nyere filosofiske tanker om naturen.

“Livsfilosofi” ser vi ikke kun som et indholdsområde, men også som en kompetence, der udvikles gennem faget. I faghæftet fremhæves ofte en metode, der kaldes “filosoferende samtaler”. For at hjælpe læreren til en dybere forståelse af, hvad en filosofisk samtale indebærer i teori og praksis, kan

man vende sig mod den pædagogik, der kaldes "filosofi med børn".

Filosofi med børn er en pædagogisk tilgang til børns læring og dannelse, som bygger på dialogisk pædagogik og filosofi. Ideen er, at børn har potentiale til at tænke selv og lærer bedst gennem samarbejde og dialog. I den filosofiske dialog i religionsfaget oplever børnene og de unge et "eksistentielt øvelsesrum", hvor der er plads til at stille og tale om alle de åbne spørgsmål, som livet er fyldt med. Herigennem er målet, at eleverne udvikler evnen til undersøgelse, selvstændig stillingtagen og holdningsdannelse som grundlag for demokratisk medborgerskab – også under hensyntagen til elevernes forskellige religiøse forudsætninger.

I praksis arbejder den filosofiske lærer med at opbygge et anerkendende og trygt uenighedsfællesskab, hvor der stilles åbne spørgsmål, og eleverne lærer at argumentere og tage stilling til andres synspunkter. Samtalerne faciliteres ved fx rundkreds, fysiske aktiviteter og rollespil.

Således kan der i faget løbende opbygges spørgsmålsfællesskaber og samtalekompetencer i en progression som fx:

- 1-3. kl.: Lytte aktivt, tage tur, holde sig til emnet, vise interesse for andres holdninger, give grunde.
- 4-6. kl.: Sætte sig ind i andres synspunkter, argumentere for og imod, tolerere anderledes meninger.
- 7-9. kl.: Deltage i en demokratisk samtale, skelne mellem sag og person, udvise respekt for andres holdninger, selv om man ikke deler dem.

Siden omlægningen af Danmarks Lærerhøjskole til Danmarks Pædagogiske Universitet i år 2000 er der ikke for alvor blevet forsket i religionspædagogik på dansk grund i relation til folkeskolens undervisning. På den tidligere lærerhøjskole var der et selvstændigt institut for kristendomskundskab/religion med en professor, tre lektorer og en adjunkt, som havde til opgave at frembringe og formidle ny viden til udvikling af og inspiration for skolens religionsundervisning. Med omlægningen af lærerhøjskolen forsvandt hovedparten af de fagdidaktiske miljøer i den nye universitetsstruktur, hvor ingen for alvor har fortsat forskningen i religionspædagogik og -didaktik.

Siden blev forskningsretten på området fra og med 2014 distribueret til professionshøjskolerne, men her er kampen for forskningsprojekterne hård, hvorfor det er ganske begrænset, hvad der er frembragt af ny forskningsbaseret viden af religionspædagogisk karakter. Det samme kan siges om landets øvrige universiteter, hvor der også har været gennemført mindre studier – senest ved Syddansk Universitet. Men generelt må man sige, at området har ligget stort set gødt hen, hvorfor det ikke kan undre, hvis man i den politiske debat om faget efterlyser nytænkning i undervisningen.

Sammenholder man tilstanden med situationen i nabolandene England, Tyskland og Norge forskes der massivt i religionspædagogik og -didaktik. Herfra kan der selvfølgelig hentes forskellige indsigter til inspiration også for undervisningen i danske skoler, og det er også blevet gennem årene blevet gjort, men det kan ingenlunde ske 1:1 fordi såvel lovgivning som kultur varierer markant landene imellem.

Med anbefalingerne er der lagt op til nogle mulige indsatsområder til styrkelsen af religionspædagogikken og -didaktikken.

Det oprindelige kommissorium
April 2019

Kommissorium for rådgivningsgruppe i faget kristendomskundskab

Folkeskolen er en grundpille i det danske samfund, og folkeskolen skal – sammen med forældrene - give eleverne færdigheder og kundskaber og ruste dem til aktivt at kunne deltage i et samfund som det danske med frihed og folkestyre

Baggrund

For at lykkes med at danske børn vokser op og bliver livsduelige, selvstændige og ansvarlige mennesker, er det vigtigt med en folkeskole af høj kvalitet, hvor alle fag bidrager til at danne og uddanne de unge. Skolen har en vigtig opgave i at give eleverne mulighed for at forholde sig til deres egen tilværelse, og klæde dem på til at forstå den verden, vi lever i. I den sammenhæng er kristendomskundskab helt afgørende, da vi lever i en kultur præget af evangelisk-luthersk kristendom.

Kristendomskundskab har stor betydning for folkeskolens dannelsesopgave. Faget kan give eleverne vigtige eksistentielle, etiske og religiøse perspektiver på forståelsen af sig selv og egne muligheder. Kristendomskundskab kan også give indsigt i den fælles kulturarv og hjælpe dem med at blive klogere på samfundet i dag.

Kristendomskundskab er et bredt kulturfag med mange facetter, og elever skal møde en kvalificeret og vedkommende undervisning i faget - gennem hele deres skoletid. Efter en årrække med fokus på dansk, matematik, naturvidenskabelige fag, praktisk-musiske fag er der behov for at sætte kristendomskundskab på dagsordenen og understøtte en undervis-

ning i faget, der adresserer de udfordringer, der er i tiden med udgangspunkt i fagets formål.

Der nedsættes derfor en rådgivningsgruppe, som skal komme med anbefalinger til en revitalisering af kristendoms-kundskab i folkeskolen.

Opgaver for rådgivningsgruppen

Rådgivningsgruppen skal forholde sig til, hvordan elementer og tematikker som etik, livsanskuelse, rodløshed og ensomhed kan løftes i faget kristendoms-kundskab på en hensigtsmæssig måde samt give inspiration til undervisning i faget. Rådgivningsgruppen kan, hvis gruppen vurderer, at der er behov herfor, igangsætte viden- og analysearbejde samt inddrage sektoren. Herudover kan anbefalingerne også baseres på rådgivningsgruppens egne praksiserfaringer. Rammen for viden- og analysearbejdet drøftes på det første møde.

Rådgivningsgruppen kan blandt andet drøfte, hvorledes faget kristendoms-kundskab i folkeskolen kan løfte følgende elementer på en inspirerende måde:

- Kendskabet til kristendommens historiske betydning for Danmark
- Hvordan kan kristendoms-kundskab hjælpe med at løse nogle af de problematikker, vores børn og unge står overfor i dag: Elevers sårbarhed, manglende orientering i tilværelsen, ensomhed, identitetsproblemer og rodløshed?
- Kristendoms-kundskabsfagets rolle i forhold til folkesko-les dannelsesopgave, herunder:
  - Hvordan kan faget være med til at opfylde folke-skolens formålsparagraf?
  - Hvordan behandler faget temaer som etik og livs-filosofi i en moderne kontekst fx digitalisering?
- Kristendoms-kundskabs rolle i forhold til medborgerskab og globalt udsyn

- Kristendoms-kundskab og åben skole.

Drøftelserne i rådgivningsgruppen skal munde ud i en række anbefalinger til centrale aktører, om hvordan faget kristen-doms-kundskab kan revitaliseres. Anbefalingerne kan rette sig mod det pædagogiske personale, skoleledere, kommuner, skolens omverden og mod ministeriets indsatser. Som grund-lag for rådgivningsgruppens arbejde skal blandt andet ind-drages empiri fra praksis om, hvordan de forskellige elemen-ter i Fælles Mål, herunder undervisningen i andre religioner, indgår i undervisningen på de enkelte klassetrin.

Rådgivningsgruppen skal i sit arbejde tage udgangs-punkt i de fem pejlemærker fra Rådgivningsgruppen om Fælles Mål, herunder særligt øget lokal og didaktisk frihed til skoler, forankring i folkeskolens formål og styrkelse af den professionelle dømmekraft.

Anbefalingerne skal holdes inden for fagets eksisteren-de lovgivningsmæssige og økonomiske ramme ift. eksempelvis timetal og Fælles Mål.

Organisering og afrapportering

Rådgivningsgruppen mødes forventeligt fem gange fra maj/juni 2019 til april 2020, hvor de vil aflevere deres anbefalinger. Første mødes afholdes inden sommerferien med henblik på at afklare "udfordringer" i faget. Der udnævnes en formand, som har til opgave at skrive rådgivningsgruppens anbefalinger sammen med sekretariatet.

Rådgivningsgruppen er forankret i Center for Grundsko-le, Styrelsen for Undervisning og Kvalitet i Undervisningsmini-steriet, som står for betjeningen af rådgivningsgruppen. Der vil forud for hvert møde i rådgivningsgruppen blive udarbejdet videnspapirer og oplæg efter behov. Der vil ligeledes være muligt at invitere forskellige ressourcepersoner til hvert møde, som kan bidrage med nye perspektiver på faget kristendoms-kundskab i folkeskolen. Der ønskes en bred og åben dialog med interessenter på området.

Deltagere i rådgivningsgruppen

Rådgivningsgruppen består af ti medlemmer udpeget af undervisningsministeren.

Økonomi

Udgifterne til rådgivningsgruppen vurderes til 0,5 mio. kr. i alt inklusiv vidensarbejde. Finansieringen sker inden for UVMs egen ramme med 0,3 mio. kr. i 2019 og 0,2 mio.kr. i 2020.

Afrapportering

Rådgivningsgruppen afleverer deres anbefalinger til undervisningsministeren i april 2020.

Rådgivningsgruppens sammensætning

Ane Kirstine Brandt	Generalsekretær i Folkekirke og Religionsmøde
Dorete Kallesøe	Lektor, VIA UC, læreruddannelsen i Nr. Nissum
Henrik Christensen	Skoleleder, Marie Mørk Skole, Hillerød (formand)
Jens-Peter Noes Olesen	Lektor, UCN, læreruddannelsen i Ålborg
John Rydahl	Formand for Religionslærerforeningen
Kristoffer Garne	Sognepræst, Lemvig
Stig Hejl Pedersen	Lærer Kastrupgårdskolen, Kastrup

Litteraturliste

- Andersen, K. M./ Sigurdsson, L.: Religionsdidaktik i praksis – dannelse til religiøs myndighed, Eksistensen 2020.
- Arendt, H.: Åndens liv. Klim 2019.
- Dewey, J.: Hvordan vi tænker. Klim 2009.
- Dinham, A./ Francis, M. (ed.): Religious literacy in policy and practice, Policy Press 2016.
- Grimmitt, M.: Religionskundskab og menneskelig udvikling, Odense Universitetsforlag 1998.
- Holland, T.: Herredømmet: da kristendommens skabte den vestlige bevidsthed, Kristeligt Dagblads Forlag 2020.
- Jørgensen, Henrik: Filosofi med børn: teoretisk grundlag og religionsdidaktisk potentiale, Det Teologiske Fakultet, Århus Universitet 2010.
- Kallesøe, D./ Groth, L.: Lommefilosoffen: håndbog i filosofi med børn, Filosofipatruljen 2016.
- Korsgaard, O.: Grundtvig rundt, Gyldendal 2018
- Pahuus, M.: Livet Selv, Philosophia 1993.
- Prothero, S.: Religious Literacy, HarperCollins 2007.
- Rosa, H.: Det ukontrollerbare, Eksistensen 2020.
- Rydahl, J./Troelsen, B.: Mening og Sammenhæng. En fagdidaktik til skolens Religionsundervisning, Religionspædagogisk Forlag 1996/2009.
- Schmidt, L-H.: Livsoplysning i Rydahl (red.): Kristendomskundskab/Livsoplysning, Gyldendal 2002.
- Tillich, P.: Den glemte dimension, Aros 1979.
- Undervisningsministeriet: Lov om folkeskolen 1993. Kristendomskundskab 1995. Fælles Mål Kristendomskundskab 2019.
- Viftrup, D. T.: Børns åndelige udvikling, Religionslæreren 3/2021.

